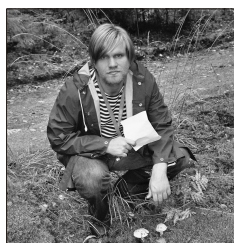

Osale meie metsakaitse töörühmas!

JAAN PÄRN
Metsakaitse töörühma koordinaator

Möödunud aastal Eesti Rohelise Liikumise liikmete seas läbi viidud küsitlus näitas, et metsakaitse on liikmeid kõige rohkem huvitavate tegevuste seas. See on arusaadav, kuna tegemist on igapäevase käegakatsutava teemaga. Samal ajal tundsid liikmed, et nad ei ole metsakaitsetegevustesse piisavalt kaasatud.

Hiljuti otsustasid ERL juhatus ja töötajad probleemiga tõsisemalt tegelema hakata ja metsakaitse töörühm realselt käima panna. Meie nägemus töörühmast on e-posti teel teavet, mõtteid ja arvamusi vahetavast aktiivsete liikmete seltskonnast, kes valiks kõigepealt tegevused, millega töörühm lähemal ajal tegelema peaks, ning seejärel oleks nõu ja jõuga abiks ka nende teostamisel.

Töörühm oleks "tellijä" töörühma koordinaatorile, nõudes temalt kokkulepitud tegevuste korraldamist ja rahastuse leidmist. Samal ajal oleks töörühm pidevalt valmis reageerima koordinaatori erinevatele abipalvetele, alates põhimõtetelises küsimustes arvamuse avaldamisest ja lõpetades näiteks kasvõi ühise puu külge aheldamisega.

Selleks sai juba liikmete e-listis maha hõigatud üleskutsesse saata mõtteid töörühma tegevuse kohta. Üleskutsesse on endiselt jõus.

Mõtetele ainese pakkumiseks avaldan ka siin ülevaate teemadest, millega siiani tegelenud oleme:

1. Metsapoliitika mõjutamine:

- lääbirääkimised Keskkonnaministeeriumi metsaosakonna, Riigimetsa Majandamise Keskuse, Metsatööstusliidu ja Erametsaliiduga;

- Metsaseaduse ja metsamajandamise eeskirja eelnõule ettepanekute koostamine;
- Metsaseaduse erinevate regulatsioonide avalik ja suunatud kriitika (pressiteated ja avalikud arvamused) ning kiri Riigikogu keskkonnakomisjonile metsamajanduskava kohustuslikkuse toetuseks), osalemine Metsanädalal, Riigikogu metsaretk;
- Europarlamendi ja Euroopa Komisjoni informeerimine.

2. Ebaseadusliku metsanduse analüüsi töörühmas osalemine Keskkonnaministeeriumi juures
3. Vabatahtlikemetsaanduri koolitamine
4. Metsafirmade musta ja rohelise nimekirja uuendamine
5. Rahvusvahelise Metsahoolekogu (FSC) Eesti hea metsanduse standardi väljatöötamise toetamine - töörühma tegevus

6. Rahvusvahelise Metsahoolekogu (FSC) hea metsanduse sertifikaadi propageerimine: avalikud tutvustusseminarid, FSC märgisega toodete eksponeerimine mööblikauplustes, ülevaadete koostamine nõudlusest FSC ja puidu päritolu informatsiooni kohta Eesti turul, grupisertifitseerimise propageerimine ühistutele.
7. Venemaalt pärineva puidu seaduslikkuse kontrolli võimaluse uurimine
8. Informatsiooni edastamine Eesti metsanduse säästlikkusest Euroopa Komisjonile, Euroopa Parlamendile, Taiga Kaitse Võrgustikule, Euroopa Metsaliikumisele.

Palun kõigil aktiivselt osaleda ja saata e-kirja otse ERL metsanduse töörühma koordinaatorile Jaan Pärnale john@ut.ee!

Kuhu lähed, Roheliste Rattaretk?!

JAANUS VÄLJA
ERL tegevusdirektor

Roheliste rattaretk pakub kõneainet paljudele. Alati leidub keegi, kel on rattaretk kohta oma arvamus. On palju rahulolevaid osalejaid, kes igal aastal taas tulevad, et veeta aega jalgratta seljas looduses liikudes. On retkelisi, kes pole millegagi rahul kas siis toidu, esinejate või millegi muuga. Retke kajastatakse ka meedias rääkides nii hästi organiseeritud ja huvitavast massiüritusest, kui ka roheliste rüüsteretkest, vastavalt sellele, milline on lugu avaldava väljaande stiil. Igatahes on üritus tähelepanu väärt ja üritusest rääkides samastatakse seda rohelistega. Nii on see suurepärane võimalus endast teada üldsusele anda ja rohelist sõnumit edastada. Paraku pole me siiani seda võimalust tõsiselt võtnud ja jätnud sellega suure potentsiaali kasutamata. Aga kas oleme lasknud roheliste rattaretkel juba lõplikult ülekäte kasvada? Miks retke osavõtjate seas on vaid kümnekond ERL-i liiget? Milliseid eesmärke püüame rattaretk korraldades saavutada? Milline peaks rattaretk Sinu meelest olema, et saaksid uhkusega öelda: see on roheliste rattaretk!?

Siinkohal esitangi üleskutsesse arutelule roheliste rattaretke tulevikust! Ootan Sinu arvamusi ja ettepanekuid e-posti aadressil jaanus@roheline.ee.

Erilist tähelepanu vääriks küsimused, milline võiks/peaks edaspidi olema rattaretk:

- * toitlustamine (sh. toidunõud)
- * kaubandus
- * esineja(d)
- * programm
- * osalejate arv
- * eesmärk
- * sõnum

Õiglane kaubandus annab endast teada

TIIU SULLAKATKO
Õiglase Kaubanduse projekti koordinaator

Nüüdseks on ERL õiglase kaubanduse teavituskampaaniat teinud juba pea pool aastat; viimase paari kuu jooksul on hea ilma soosingul ja sobivate ürituste raames Õiglane Kaubandus oma teavitustööga usinalt väljas olnud.

Roheliste rattaretkel osalejatel avanes võimalus osaleda Õiglase Kaubanduse teemalisel seminaril ja vastavaid tooteid proovida. Maikuus toimus Maijooks, kus jagasime informatsiooni ja pakkusime Õiglase Kaubanduse teed ning võimalust proovida teisi tooteid. Umbes samas

mahus olime kampaania raames ka Vanalinnapäevadel, kus soositud keskonnasõbralik transpordivahend velotakso meil ringi liikuda aitas. Vahepeal osalesime veel pikaajaliste traditsioonidega EHE laadal Va-baõhumuussumis, kus keskkonna-telgi varju all Õiglase Kaubanduse teavitustööd tegime ja õiglast kohvi pakkusime.

Nimetatud väliürituste põhjal kokkuvõtteid tehes võib öelda, et kõige rohkem tundsid õiglase kaubanduse vastu huvi naised vanuses 25-55 aastat. Vahel sattus ligi ka turiste, kellele Õiglase Kaubanduse märk äratundmisrõõmu pakkus ja naeratuse näole tõi; nemad andsid väga positiivset tagasisidet.

Huvitav ja palju vastukaja saanud seminar toimus AIESEC-i *Vastutus-tundliku ettevõtluse* seminaride raames, kus peale Õiglase Kaubanduse idee tutvustuse rääkis oma kogemustest Õiglase Kaubanduse maaletoomisest ja turustamisest Priit Mikelsaar Loodusjõu OÜ-st.

Peale laialdasema teavitustöö olemise pidevalt hoidnud kontakti maaletoojate ja edasimüüjatega, et olla

kursis tootevaliku ja Õiglase Kaubanduse käekäiguga Eestis. Viimase hea uudisena võib öelda, et nüüdsest on Eestis saadaval ka Õiglase Kaubanduse banaanid. Hetkel on Eestis Õiglase Kaubanduse toodetest müügil veel kohvi, teed, suhkrut, kakaod, šokolaadi, puuviljabatoone ja pruuni suhkru baasil valmistatud keha-koorijat.

Importtoodangule tuleks eelistada kohalikku, sellisel viisil säästame

looduskeskkonda transpordile kuluva saate arvelt. Kuna meie kliima ei võimalda kasvatada igapäevaseks kasutatavate toiduainete toorainet, siis soovime eelistada importtoodetest neid, mis kannavad Õiglase Kaubanduse märki.

Kokkuvõtlikult õiglasest kaubandusest

Õiglase Kaubanduse (Fair Trade) märk tootel annab garantii, et -toode on toodetud keskkonda säästvalt -tootjad on saanud oma töö eest väärilise tasu -tootmisel ei ole kasutatud lapse- või tööjõudu -tootmisest saadud tulu läheb kogukonna sotsiaalse sfääri toetuseks

Ka Sinul on võimalus õiglase kaubanduse toodete kasuks otsustada ja anda oma hää õiglasema maailma poolt. Sinu valikus on jõud!

Lisainformatsioon:
Tiiu Sullakatko
tiiu.sullakatko@mail.ee

Saatja:

ERL
Postkast 318
Tartu 50002

SEEKORDES LEHES

Kas eestlane on keskkonnasõbralik tarbija?
Ülevaade eestlaste tarbimiseelustest keskkonnaalasesest vaatenurgast

Kuhu lähed, Roheliste Rattaretk?!

Ootame ERL liikmete osalust arutelus traditsioonilise roheliste rattaretke tuleviku teemadel

POPid ained meis ja meie ümber

Ülevaatic artikkel püsivate orgaaniliste saasteainete kahjulikust mõjust organismidele

ERL liikmete osalus metsakaitse tugevdamisel Eestis
Millised peaksid olema ERL metsakaitse töörühma tegevussuunad?

Roheliste edu ohtlike planeeringute tõkestamisel
Kohalike inimeste abi on olnud kaheksa mitmete probleemide lahendamisel

Kui ostad, osta õiglast kaupa!

Õiglase Kaubanduse (Fair Trade) põhimõtetest ja arengust Eestis

ERL-i uus töörühm

Põllumajanduse ja maaelu töörühma tegevussuunad ning osalemine Eesti Maaelu Arengukava loomisel

ERL SUVEPÄEVAD

Tule Jägalasse ERL suvepäevadele ning osale nende raames korraldatavatel lõhetalgutel!

EESTI ROHELINE LIIKUMINE

Postiaadress: Pk.318, 50002, Tartu
Külastus Tartus: Tiigi 8-24 telefon 7 422 532
faks 7 422 084 e-post info@roheline.ee
Külastus Tallinnas: Rävälä pst 8, ruum B202
telefon/faks 6 413 402
e-post tallinn@roheline.ee

TÖÖRÜHMAD

energeetika Jaanus Välja e-post jaanus@roheline.ee | **noored** Liis Truubon e-post liis@roheline.ee | **metsakaitse** Jaan Pärn e-post john@ut.ee | **planeeringute jälgimine** Liis Keerberg e-post liis.keerberg@mail.ee | **põllumajandus ja maaelu** Maret Merisaar e-post maret@roheline.ee | **säästev tarbimine** Allan Kokkota e-post allan.kokkota@mail.ee | **transport** Mari Jüssi e-post mari@seit.ee | **veekaitse** Taavi Nuum e-post meremees@ut.ee

Teabelehe toimetaja Hanna Maran e-post hanna@roheline.ee

Kui keskkonnasõbralikud tarbijad on eestlased?

MAIE KIISEL

ERL juhatus liige;
TÜ ajakirjanduse ja
kommunikatsiooni osak.

Eesti Rohelise Liikumise liikmete küsitlus näitas, et kõige suuremat huvi tuntakse säästva tarbimise valdkonna vastu. See on ka loomulik, sest tarbimisest tulenevat keskkonnamõju on meil oma isiklike valikute läbi kõige lihtsam mõjutada.

Tarbimine ja keskkonnasäästlikkus on kahtlemata vastuoluline sõnapaar, sest igasugusel tarbimisel on alati oma keskkonnamõju: mõne puhul väiksem, mõnel säästvam. Tarbijahiskonnas ületab tarbimine reeglina looduse taluvusvõime, seega ei saa kindlasti rääkida keskkonnasõbralikust tarbimisest, vaid pigem vähem keskkonnakahjulikust tarbimisest.

Veel nõukogude ajal toimetasime oma ostude ja jäätmetega selle oluliselt tähelepanu pööramata. Viisime vanapaberit kogumispunktidest, et täis saada koolis nõutavad ühiskondlikult kasuliku töö tundi. Külastasime taarapunkte, et sinna ära viia piima- ja limonaadipudelid - selle eest sai ju kena kope. Me ei mõelnud eriti selle peale, kas tagastatav materjal ikka jõuab uuesti ringlusse või kuidas meie tarbimine loodust mõjutab. Tarbimisest ju kõnekeeles ei räägitudki, ikka ostmisest. Tarbimishiskonnas tuleb aga üha rohkem keskkonnale mõelda. Näiteks on maainimesed elanud kogu oma elu omamoodi ökoelu, ise seda teadvustamata. Toidujäätmed on läinud loomadele või kompostihunnikusse, taarat on kauplustes ikka vastu võetud, aeg-ajalt käisid külast läbi ka kaltsukaupmees ja metallkokkuostja. Milleks siis veel prügikast? Paraku pole enam võimalik poest tulla ilma ühtki pakendit kaasa võtmata. Järjest rohkem oleme ümbritsetud materjalidest, mida me enam loomulikult teel ringlusse suunata ei oska. Meid sunnitakse lausa vägisi ostma tooteid, mille päritolu, koostise või tootmisviisi kohta on üha raskem midagi teada saada. Näiteks mida tähendavad need loendamatud E-d tootepakendil või miks on mõnede kilekottidele peale kirjutatud, et neid tohib põletada ning mõnede mitte?

Kuna tootmisprotsessid toimuvad üha enam tarbijate eest varjatud kujul, on tarbijate teavitamiseks ettevõtetele mitmed hoovad. Üheltpoolt seadusandlus, mis kohustab tootjat toodete juurde lisama teatud minimaalse informatsiooni, teisalt ettevõtete vabatahtlik tegevus enda toodete alase info levitamisel. Järgnevalt räägin sellest, kuidas Eesti ettevõtteid end keskkonnasäästlikult väljendavad ja mida arvavad sellest meie tarbijad. Refereerin siinkohal mitmeid uuringuid, mille viited on toodud artikli lõpus.

Ettevõtte ja keskkonnainformatsioon

Ettevõtte keskkonnaalasest tegevusest saame kõige rohkem teada läbi turunduskommunikatsiooni, vähem otseses kokkupuutes ettevõtetega või meediast. Siiski on palju Eesti Energia, mobiiloperaatorite või pankade mastaabis ettevõtteid, kellega meil on otseselt kokkupuudet või kelle tegevust me näiteks teleuudistest märgata võime, et selle põhjal ettevõtte keskkondlikkuse kohta arvamust kujundada. Reeglina tajume keskkonnasäästlikuna ettevõtteid, kes soovivad sellena näida ja ka tarbijani jõuda. Peamised vahendid selleks on ettevõtte reklaamitegevus, mõnikord ka koduleht, aga eelkõige tootepakend.

Keskkonnasäästlikkusele või looduslähedusel viidatakse ilmsamatel ja varjatumatel viisidel, mille ühiseks eesmärgiks on siiski rohkem müüa. Tarbijad oskavad looduse väärtusi rõhutavaid peidetuid müügisõnumeid enda jaoks vähe teadvustada - tihti ei näita toodete looduslähedane välimus seda, et nende valmistamine või tootmine oleks keskkonnale vähem kahjulik kui mõnel teisel samaväärsele tootel. Eesmärgiks on lihtsalt püüda toodet ja tarbijat emotsionaalselt lähendada. Nii on meil võimalik osta kosmeetikatarvete sarja "Puhas Loodus", kuid me ei tea, kui suur osa selle tootmisest oli tegelikult puhas ja millises kontsentratsioonis on tootes naturaalsust, loodust. Trendikas pruunikas paber ei ole samuti alati tehtud ümbertöödeldud paberist, kuigi ta näeb sarnane välja. "Aura" mahla- ja jogurtipakenditel olevate loodustekstidega jookide tooraine kodumaisele ja sellest tulenevale inimeste heldimustundele. Samas on selge, et pakendit enam korduvkasutada ei saa. Kõikidele eestlastele tuttav lepatriinu, meie looduslähedase lapsepõlve sümbol, on aga muudetud Eesti Mobiiltelefoni kaubamärgiks.

Kahtlemata ei tee keskkonnateadlik tarbija oma ostuotsuseid sellise informatsiooni põhjal, vaid usaldab eelkõige ökomärgistust, mida ükski tootja ei saa omavoliliselt kasutada. Ökomärgistus on usaldusväärsem näitaja kui suvaline keskkonnasäästlikkusele viitav müügisõnum, mille argumendid on tootja enda poolt välja mõeldud. Lisaks ökomärgistusele tuleb teadlikul tarbijal jälgida muidugi ka muid põhitõdesid nagu pakendi vältimine ja kodumaise eelistamine.

Keskkonnasäästvust arvestav ettevõtlus on meil kahjuks alles lapsekingades, Eesti firmadele on keskkonnasäästlikkuse arendamisel peamiseks motiiviks seaduste ning normide täitmine, keskkonnasäästlikuks peetakse ka seda, kui likvideeritakse oma tegevuse kahjulikke tagajärgi või tahakse organisatsiooni tegevuses pehmeid muudatusi (näiteks keskkonnasõbraliku paberi või rohelise energia kasutamine). Oma kodulehtedel kasutab keskkondlike

sõnumeid umbkaudu vee ja ettevõtteid, suurem osa neist ei väljenda aga tegelikku keskkondlikku mõtteviisi. Väga harva käsitletakse veebilehtedel keskkondlikkust firma poliitika osana, veelgi harvem sisuliselt, tootmisprintsibiina. Rohelise tootmisega tegelevad otseselt rohkem keskkonnaga kokku puutuvad ettevõtteid, nt põllumajandus- ja metsandusettevõtteid.

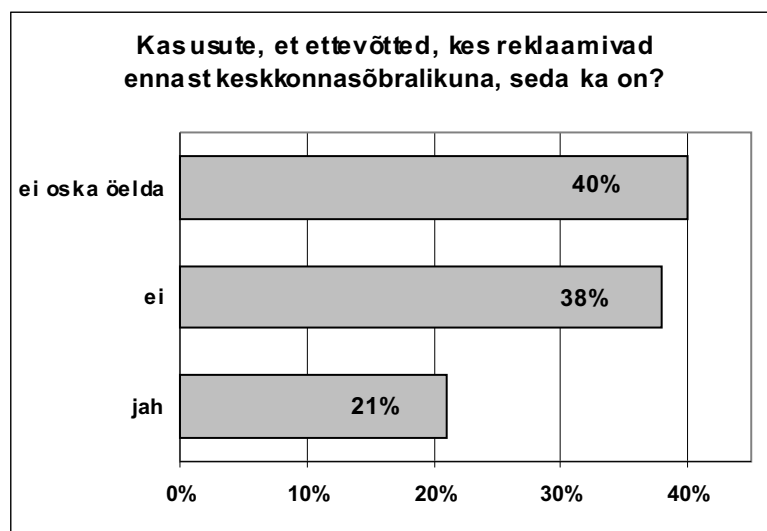
Kui Ökosahver kõrvale jätta, tuleb tarbijail keskkonnasäästlike toodete otsimisel lähtuda siiski ökomärgidest. Siin on aga probleem selles, et Eesti ettevõtjad ei tunneta tarbijaskonnas ökomärgi järele nõudlust, mis on ilmselt küsimus ka käimalükkamisest ja märgi tut-

et tarbijate skeptilisus on keskkondlike ettevõtete suhtes kõrge. Kuigi erinevate sotsiaalsete müügiargumentide seast (nt spordi või tervishoiu toetamine) leiab just keskkondlikkus kõige rohkem tarbijate poolehoidu, usub ainult 21% inimestest, et end keskkonnasõbralikuna reklaamivad ettevõtteid on seda ka tegelikkuses. Jooniselt nähtub, et 40% vastanuist ei osanud selles küsimuses seisukohta võtta, mis näitab, kui raske on kaasaegses ühiskonnas tegelikult tarbimise keskkonnamõju kohta midagi objektiivselt teada. Keskkonnasäästlikku ettevõttesse uskus eri vanusegruppide seas kõige rohkem 15-29 aastaste põlvkond, elik ERLi tüüpiline liige.

takse tähelepanu kõige rohkem sellele, et toode ei sisaldaks kahjulikke aineid, vähem jälgitakse ülepakendamist. 10% ringis on neid, kes jälgivad aktiivselt infot, kas loomkatsete, energi säästlikkuse või ümbertöödeldud materjalide osas. Antud arvude valguses võib siiski oletada, et kauplustes reaalselt sisseoste tehes inimesed endalt keskkonnasäästlikkuse küsimusi ei küsi. Usun, et ka ERLi säästva tarbimise töörühma koordinaator Allan Kokkots ei suuda täiesti kindel olla selles, et toode ei sisalda kahjulikke aineid (mis need siis on, suhkur või mõned E-ained), loomkatsete informatsiooni nüüd ka vaevalt et iga kümnes inimene jälgida oskab.

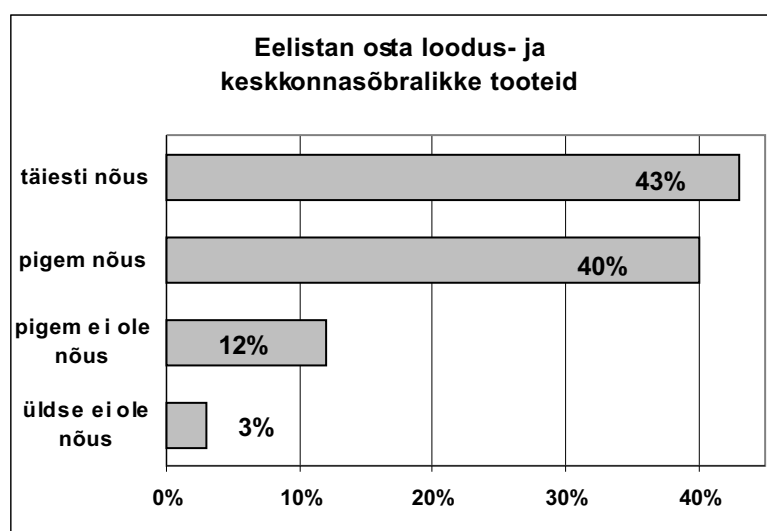
Tarbijad usuvad üldjoontes, et rohelised tooted on keskkonnasäästlikumad, kallimad, kvaliteetsemad, raskesti kättesaadavamad. Kas see ka praktikas nii on, ei oska öelda. Võib aga eeldada, et Eestis suudab tarbija veel küllaltki väheste ettevõtete tooteid keskkondlike aspektidega kokku viia.

Võiks küsida, millal muutub Eesti tarbija nii teadlikuks, et toimuda võiksid keskkonnavaenulike ettevõtete vastased tarbijaboikotid. Eestis on 20% inimestest kindlad, et nad ei ostaks keskkonda kahjustava ettevõtte avalikuks tulekul enam selle tooteid. Samas näitab arenenud keskkonnateadlikkusega lääneriikide kogemus, et kui ka mõne survegrupi algatus toob kaasa suurema muutuse tarbijate käitumises, jäävad need käitumismuutused siiski ajutisteks. ☺

vustamisele tehtavatest kuludest selleks, et märk muutuks tuntuks ja oluliseks laiemas tarbijaskonnas silmis, tuleks see kasutusele võtta ka laiemas ettevõtjate ringi poolt. Samas tuleb tõdeda, et kui ökomärgis peaks aitama tarbijal teha keskkonnasäästlikke valikuid, siis praeguseks on isegi Eesti kauplustest leitavaid ökomärgiseid juba nii palju, et teadlikult neil vahet teha on raske. Seetõttu on ERL tulnud tarbijatele appi oma loodusõbraliku toote kampaaniaga, märgistades loodusõbralikud tooted kauplustes kohapeal omakorda enda märgiga.

Tarbijate skeptilisust roheliste toodete suhtes peetakse üldtuntud faktiks ka läänemaailmas. Kuigi *green hype*-i (toode, mida müüakse loodussõnumi abil, kuid mis ei ole tegelikult keskkonnasäästlikult toodetud) kõrgperiood jäi 1980ndatesse ja 1990ndatesse aastatesse, on rohelised tarbijad jäänud ka Euroopa arenenud riikides kõigest nišituruks arvatavalt järgib tarbimisel keskkonnasäästlikkust vahelduva eduga 10% tarbijaist.

Keskkonnateadlik tarbimine

Kuna ökomärgistus on Eestis veel arenev valdkond, teavad erinevaid märke nimetada ka väga vähesed inimesed, ostupraktikaid ökomärgis praktiliselt ei mõjuta. Eesti tarbijad lähtuvad siiski peamiselt oma isiklikest maitse-eelistustest ja toote hinnast.

Mari-Liis Normaku uuring näitab,

Seetõttu tuleks eriti ettevaatlikult suhtuda eestlaste väidetud keskkonnasõbralikkusesse. Näiteks arvavad eestlased üldiselt, et nad eelistavad sisseoste tehes keskkonnasäästlikke tooteid (täiesti nõus 43%), 77% jaoks on toote puhul keskkonnasäästlikkus oluline. Samas näitab praktika, et inimesed ei ole keskkonnasäästliku toote eest valmis oluliselt rohkem maksma, kuigi seda väidab ligi pool elanikkonnast. Ostmisel pööra-

Kasutatud materjalid:

-Karo, L. (2004). *Keskkondlike tarbimispraktikate kujunemise eeldused Eestis Rohelise Energia näite põhjal: bakalaureusetöö*. Tartu: Tartu Ülikool.

-Normak, M.-L. (2005). Tarbijad toetavad sotsiaalkallakuga ettevõtteid. *Marketing & Reklaam*, kevad 2005, 26-31.

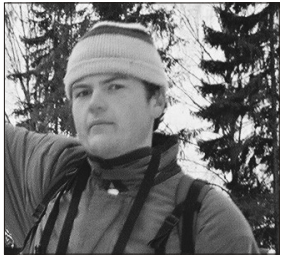
-Prits, K. (2004). *Eesti Põlevkivi sotsiaalne vastutus Ida-Virumaa näitel: erinevad nägemused: bakalaureusetöö*. Tartu: Tartu Ülikool.

-Samel, J. (2003). *Keskkonnasäästlikkuse idee vastuvõtt Eesti ettevõtluses Rohelise Energia näitel: bakalaureusetöö*. Tartu: Tartu Ülikool.

-Sööt, M. (2004). *Keskkonnasäästliku tarbimise võimalikkusest: bakalaureusetöö*. Tartu: Tartu Ülikool.

-Wagner, S.A. (2003). *Understanding Green Consumer Behavior: A Qualitative Cognitive Approach*. London; New York: Routledge.

Pilguheit kemikaalide maailma - püsivad orgaanilised saasteained

TAAVI NUUM
ERL juhatuse esimees;
veekaitse töörühma
koordinaator

Kemikaalid ümbritsevad meid igapäevases elus pidevalt, sest rõhuv enamuse inimese poolt valmistatud asjad siin maailmas koosnevad kemikaalidest. Üks osa kemikaale on ohtlikud, teine osa mitte see sõltub nende omadustest ja esinemise ulatusest.

Kemikaalide hulka loetakse keemilised ained (üks kemikaal) ja valmis- tised (segud ja lahused, mis koosnevad kahest või enamast ainest). Keemilised ained esinevad looduslikult või on saadud tööstuslikult. Esimesed ohtlikud keemilised ained, millega inimene kokku puutuma hakkas, olid elavhõbe, plii, kaadmium ning teised raskemetallid, mis sisalduvad maakoos- ning mida hakati seal välja kaevama. Aja jooksul õppis inimene sünteesima looduses leiduvatest ainetest (peamiselt toornaftast) uusi aineid, mida toodetakse ja kasutatakse erinevates valdkondades üle kogu maailma põllumajanduses, tööstuses, kodumajapidamises (pesuained, värvid, lakid, kosmeetikatooted, pestitsiidid, biotsiidid jne). Enamikke meid ümbritsevad kemikaale ei ole võimalik ära tunda, sest nad on toodete koostises. Toote pind võib olla kaetud ning sisaldada aineid, mis võivad olla inimese tervisele ja keskkonnale kahjulikud.

Kõik keemilised ained ei kahjusta tingimata inimese tervist või keskkonda, kuid sellele vaatamata on mitmeid aineid probleemseid. Teatud ained avaldavad inimese tervisele kahjulikku mõju kohe peale sellega kokkupuutumist. Teiste ainete mõju inimese tervisele ja keskkonnale võib avalduda alles mõne aja möödudes. Kemikaalide toime kõige tõsisemateks tagajärjedeks inimese tervisele on:

- *vähk (kantserogeenid)
- *muutused geenides, mis avalduvad kehafunktsioonide erinevat laadi muutustena (mutageenid);
- *viljakuse ja loote arenguga seonduvad probleemid (reproduktiivset funktsiooni kahjustavad ained).

Keskkonnale ohtlikud ained võivad samuti avaldada erinevat laadi mõju. Halogeenitud süsivesinikud võivad kahjustada osoonikihti, teised aitavad kaasa globaalsele soojenemisele, vee ja mulla eutrofeerumisele ning avaldada mürgist toimet elusorganismidele. Osa kahjulikke aineid häviv keskkonnas kiiresti kas füüsikalise-keemiliste protsesside mõjul (päikesevalgus, reageerimine hapnikuga) või mikroorganismide mõjutatavate bioloogiliste protsesside teel. Keemilised ained, mis ei hävine, jäävad pikemaks ajaks keskkonda (püsivad ained) ja

akumuleeruvad elusorganismides (bioakumulatsioon) ning avaldavad ökotoksilist mõju. Niisugused ained võivad rännata pikki vahemaid ja jõuda lõpuks kaugetele aladele, kus neid kunagi kasutatud pole (näiteks on eskimode organismist leitud palju erinevaid kahjulikke aineid). Taolisteks püsivateks orgaanilisteks saasteaineteks (POP) on näiteks teatud pestitsiidid (kahjurputukate tõrjevahendid), insektitsiidid (kasutatakse putukate hävitamiseks nende massilise leviku tõkestamiseks vältimaks haigusi, näiteks malaariat), tööstuskemikaalid (heksaklorobenseen ja polüklooritud bifeniülid). Vastavalt rahvusvahelisele kokkuleppele (püsivate orgaaniliste saasteainete Stockholm Konventsioonile) tuleb POP-ide tootmine ja kasutamine lõpetada.

Samas tekivad osad POP-id (dioksiinid ja furaanid) tahtmatult tööstuses teiste kemikaalide tootmisel kaasproduktina ja ka mittetäielikul põletamis- protsessil. Looduses on dioksiin peamiselt inimtegevuse tulemusena tekkinud. Kõige enam dioksiini tekib kloori sisaldava plastmassprügi (näiteks ehitusmaterjali kasutatava PVC) põletamisel, samuti nafta-, kivisöö- ja paberitööstuses. Inimeseni jõuab dioksiin peamiselt toiduahela kaudu.

Eesti kalalettidel kohatavat suurt Rootsi räime ning lõhede kõhuääri ei saa mitte pidada tervislikuks toiduaineks.

Dioksiin ladestub rasvkoos ning teaduslikel andmetel võib dioksiini- ga saastatud toiduainete söömine kahjustada maksa, kesknärvisüsteemi ja immuunsüsteemi, samuti põhjustada vähki. Ainete kontsentreerumise tõttu organismi rasvkoos annavad rinnaga toitvad emad need edasi imikutele. Eriti ohtlikuks loetakse dioksiinist reostatud veekogudest pärineva kala tarbimist.

Euroopa Liidus on müügis olevatele kaladele ja kalatoodetele kehtestatud dioksiinisisalduse piirnormiks 4 pikogrammi ühe grammi kala märgkaalu kohta. Soome ja Rootsi on viimastel aastatel viinud läbi uuringuid nende poolt püütava Läänemere kala dioksiinisisalduse määramiseks ja reeglina on ületanud kehtestatud dioksiinisisalduse norme just rasvasemad kalad (räim, lõhe). Eesti kalalettidel kohatavat suurt Rootsi räime ning lõhede kõhuääri ei saa seetõttu mitte pidada tervislikuks toiduaineks. Taoliste uuringute läbiviimine on ülimalt kallid, mistõttu on Eestis läbi viidud vaid üks taoline uuring.

Tulemused näitasid, et dioksiini sisaldus 2002. aasta sügisel Eesti rannikumerest kogutud räimes ületas Euroopa Liidus kehtestatud normi vaid ühes Läänemere avaosa proovis, kusjuures selles proovis olid kõige vanemad, üle kuueaastased kalad. Saadud tulemuste alusel võib järeldada, et dioksiini sisaldus ületab lubatud normi ainult vanemates (alates viie-kuueaastastest) räimedes, Eestis püütakse valdavalt kahe- kuni viieaastaseid kalu vastupidiselt Rootsile. Hoidmaks Läänemere kalu mürgidest puutumata kutsun kõiki tekitama vähem plastmassprügi ning eelkõige seda mitte põletama! ☉

ERL osaleb uue Eesti Maaelu Arengukava loomisel

MARET MERISAAR
Põllumajanduse ja maaelu
töörühma koordinaator

Eesti maaelu saatus on suuresti seotud Euroopa Liidu ühtse põllumajandus- poliitikaga ja Brüsselist saabuva eelarve- rahaga, kuid ka meie oma kohaliku otsuselangetajad saavad toetuste jagamise mehhanismi kujundamise teel asjade käiku suunata.

Eesti Põllumajandusministeerium arutab kõik plaanid läbi oma arendusnõukoguga (PMAN), kuhu kuuluvad suuremate huvigruppide esindajad. Ka allkirjutanu osaleb Eesti Keskkonnauhenduste Koja esindajana nõukogu töös. Nendel koosolekutel saavad kuulajatena/kaasrääkijatenäna osaleda ka teised asjahuvilised. Eesti keskkonnakaitseorganisatsioonide esindajad võtsid aktiivselt osa ka 2004-2006 aasta maaelu arengukava (MAK) koostamise koosolekutest.

Avalikud arutelud aastateks 2007-2013 koostatava uue maaelu arengukava kujundamiseks algasid 2005 juunis. Olulise erinevusena eelmisest arengukavast on nüüd kõik toetused ja meetmed (kokku ca 35) jagatud kolme rühma ja ette on antud miinimumpiirid, kui suur osa kogu eelavest tuleb kindlasti sellesse telge suunata: põllumajanduse konkurentsivõime tõstmine vähemalt 10%; maastike hooldamine 25 % ja maamajanduse mitmekesistamine 10%.

ERL põllumajanduse ja maaelu töörühmast

MARET MERISAAR
Põllumajanduse ja maaelu
töörühma koordinaator

Uue töörühma loomine otsustati ERL liikmete poolt viimasel üldkoosolekul 2005. aasta aprillis. Juunikuus Jõelähtmes peetud Eesti Rohelise Liikumise juhataja ja töötajate ühie töökoosolek kinnitas ERL põllumajanduse ja maaelu töörühma kaks põhiteemat järgmise Foorumini:

- * Põllumajandusest lähtuv reostus (nii keemia kui suurfarmid)
- * Keskkonnasõnum võimalikult tugevalt Maaelu Arengukavasse (MAK)

Kuna uus arengukava tuleb Euroopa Komisjonile esitada juba selle aasta lõpul, jääb huvigruppidele oma kommentaaride esitamiseks üpris vähe aega. Keskkonnakaitseorganisatsioonid esitasid oma põhimõttelised seisukohad siiski juba aprillikuus ning oma seisu- kohtade väljatöötamise ja edastamisega kavatsetakse jätkata:

"Kuna Eesti ei sobi ei kliimaatiliselt ega majandus- likult konkureerima intensiivse põllumajandusega Euroopa riikidega, siis leiame, et Eesti prioriteetideks järgmisel programmeerimis perioodil peaks olema meie looduslikult mitmekesise looduskeskkonna säilitamine ning sellele tuginedes, jätkusuutliku ja mitmekesise maamajanduskeskonna väljaarendamine.

Põllumajanduse ja metsanduse konkurentsivõime parandamise (1. telg) meetmete seast peaks olema eelistatud uutele liikmesriikidele mõeldud toetused elatustaludele, tootjate gruppidele ehk ühistutele ja EL keskkonnakaitse nõuete elluviimisele.

Maade hooldamise (2. telg) meetmete seast peaks eelistama poollooduslike koosluste hooldamist, ohustatud loomatõugude kasvatamist, loomade pidamistingimusi, vähetootlikke investeeranguid nii põllu- kui metsamaadel ja põllumajanduslike keskkonnatoetusi.

Maamajanduse mitmekesistamise ja maaiir- kondade elu kvaliteedi (3. telg) raames on kõige olulisemad külad uuendamise ja arendamine, loodus ning kultuuripärandi säilitamine ja mittepõllumajandus- like tegevuste (näiteks ravimtaimkasvatused, golfi- rajad, jne) mitmekesistamine." ☉

ERL listis on põllumajanduse ja maaelu arengu teemal sõna võtnud kümnekond aktiivset liiget, kes kirjutasid mahepõllumajanduse edendamiseks, GMO- vabadest tsoonidest ja ülemaailmse majandus- kau- banduspoliitika ebaõiglusest. Nendes valdkondades teeb ERL jätkuvalt koostööd teiste Eesti organi- satsioonidega, kel nimetatud teemad põhitugevusteks on (sh. Ökotehnoloogia Keskus, Mahetootjate Liit, Eestimaa Looduse Fond, Arengukoostöö Ümarlaud).

Maaelu arengukava koostamisest huvitatud rohelistel on ka sel aastal võimalus tulla ise vaatlejatena kohale põlluministeeriumis toimuvate töökoosolekutele (Tallinn, Lai tn. 39/41) ning tutvuda asjakohaste sel- gitavate materjalidega peatselt uueneval ERL ko- dulehel. Oma kommentaare saab saata ERL põllu- majanduse ja maaelu töörühma juhile (ja kui väga vaja, siis kodanikualgatuse korras ning eraisikuna otse ministeeriumi arendusnõukogu listi (pman@agri.ee)). ☉

Osale ERL suvepäevadel ja lõhetalgutel!

Ilusa suve lõpus toimuvate ERL-i suvepäevade raames viime sellel aastal läbi lõhekoelmu talgud, mille peamiseks eesmärgiks on parandada lõhe kudemistingimusi Linnamäe hüdroelektrijaamast allavoolu jäävas lõigus Jägala jõel. Läänemere kalafauna ühe hinnatavama ja ka enim ohustatud kalaliigi lõhe (*Salmo salar L.*) looduslikult kudev populatsioon on mitmetest teguritest põhjustatuna madalseisus: kudemispakade vähesus, jõgede reostatus, ülepüük ja haigused. Peamiseks negatiivseks mõjaks on sobivate kudemispakade olemasolu. Sobivad kudemispakad jäävad kätte- saatatuks või on rikutud hüdroelektrijate tootmise eesmärgil. Rändetõketeks lõhejõgedel on enam- jaolt hüdroelektrijaamade paisjärvede kõrge- tammid, mida kalapääsude puudumise tõttu ei ole lõhed võimelised ületama ning on sunnitud ku- dema paisudest allavoolu jäävates jõelõikudes. Kuni hüdroelektrijaamadel puuduvad kala- pääsud, on äärmiselt oluline tagada vähemalt rän- detakistustest allavoolu jäävates jõelõikudes head kudemistingimused ning parandada ja taastada sealseid kudemispakad.

Augustikuiste talgute käigus loome jõkke lõhe- dele lisavarjepaikasid, kus nad saaksid saabuval sügisel rahulikult ning edukalt järglasi toota. Selleks paigutame talgutööde korras jõesängi li- sakivisid ning kruusa, mis vajalik lõhede vajali- ke varjepaikade loomiseks.

Pärast praktilist talgutööd sisustame suvepäevi ujumise, lõkkeõhtute, diskussioonide, söögikeet- mise, sporditegemise, tulevikuplaanide pidamise ning pidutsemisega. Eesmärgiks pakkuda ERL-i liikmetele võimalust omavahel paremini tutta- vaks saada ning üheskoos Eestimaa looduse jaoks midagi head ära teha.

Kõik, kel pole võimalik esimestel päevadel ko- hale tulla, on oodatud nädalavahetuseks. ERL-i suvepäevi puudutav täpsem informatsioon ilmub augustikuus ERL koduleheküljele ja liikmete vestluslisti.

Head jätkuvat suve kõigile!

Meeldiv koostöö kohalike looduskaitsetega

LIIS KEERBERG
planeeringute jälgimise
töörühma koordinaator

2005. aprillist juunini on ERL-i poole pöördunud mitmed inimesed ja kogukonnad, keda nende kodukohas plaanitav arendustegevus on tähelepanelikuks teinud ja keda me oleme jõudumööda aidanud. Pöördumisi on väga erinevatest Eesti paikadest ja seotud põhiliselt kas elamuehituse või kaevandamisega.

Näiteks tundsid Tallinna inimesed muret rohelisele alale kavandatava elamuehituse pärast Pirital Päevakoera ja Rebala tänavate kandis. Nad olid kirjutanud omapoolse kirja ka juba linnavalitsusele ja saatsid selle ERL-ile ülevaataamiseks. Koostöös tegime linnale konkreetse ettepaneku võtta need alad looduskaitseala ja järgse kohaliku kaitse alla. Mai lõpul teatati, et taotlus on menetlusse võetud ning nüüd ootame ekspertiisijärgset vastust.

Ligi 70 allkirjaga pöördumine tuli meile Jõelähtme vallast Ruu külast, kus kavandati Jägala lubjakivimaardla rajamist ning kohalikud palusid abi

keskkonnamõju hindamise protsessis. Inimesed olid mures oma kaevude, õhu puhtuse ja müra pärast, mida lubja kaevandamine tekitama võib hakata. Samuti tunti muret looduse enda pärast, sest tegu on looduskauka paigaga, väidetavalt elutseb seal lähedal ka konnakotkas. Esitasime avaliku väljapaneku ja arutelu käigus mitmeid ettepanekuid ja vastuväiteid, millele nüüd samuti vastuseid ootame. Aitäh ERL-i liikmele Kristjan Eichlerile, kes mu palvele kiirelt reageeris ja Harjumaa Keskkonnateenistuses vajalikud materjalid paljundas ning Tartusse saatis.

Nõu andsime ka Uljaste kandi inimestele, kes Merko Kaevanduste poolt esitatud põlevkivi kaevandamise loa taotluse protsessis osaleda tahtsid. Kaevandusala hõlmaks kaht maakonda osa jääks Ida-Virumaale Sonda ja Maidla valla aladele ning osa Lääne-Virumaale Rägavere valla aladele. Kohalikud elanikud pelgavad eriti lõhkamisega kaasnevat müra ning seda, et Uljaste järv voolab tühjak. Uljaste ala on aastate jooksul kujunenud Sonda ja Kiviõli piirkonna puhketsooniks, kus käiakse näiteks palju seenil ja marjul.

Infot 2005. aasta aprillist juunini käsitatud juhtumitest on võimalik leida vörguaadressilt www.eko.org.ee/planeeringud

Kohalik tasand

Sillamäe sadama infrastruktuuriobjektide keskkonnamõju hindamine (KMH)

Sillamäe vedelkeemia terminali

rajamise KMH

Jägala lubjakivimaardla Jõelähtmel Tartu Üldplaneeringu Tartu Maakonnaplaneeringu Teemaplaneering "Asustust ja maa kasutust suunavad keskkonnatingimused"

Illaste turbamaardla KMH Päevakoera ja Rebala tn. rohealad Pirital Sonda ja Maidla lubjakivikaevandused Rannametsa planeering Kuusalus

Riiklik tasand

Kaitstavate alade haldusreformi protsess Looduskaitse arengukava Keskkonnaministeeriumi avalike teenuste standardi loomine Saaremaa ja mandri vaheline püsühendus Ettepanekud Keskkonnaministeeriumi poolt koostatud Arhusi konventsiooni rakendamise raportile Arhusi konventsiooni rakendamise Eesti variraport.

Kohtuasjad

ERL-i jaoks lõppes edukalt kohtuvaidlus Tallinna Linnavalitsusega ehk Tallinna Tehnikaülikooli elamuehitusplaan Nõmme liivikute lähedusse. Ringkonnakohus tegi otsuse meie kasuks ning vastaspoole kasatsioonikaebust ei võtnud Riigikohus menetlusse, pidades seda põhjendamatuks. ○

Säästva tarbimise töörühma tegemised

ALLAN KOKKOTA
säästva tarbimise
töörühma koordinaator

Tuntava osa kevadisest tööajast võttis enda alla eelmisel aastal tehtud jäätmete sorteerimise propageerimise ja loodussõbraliku toote kampaania aruannete kirjutamine. Kuid nagu sukk ja saabas käivad säästva tarbimise töörühma tegevuses käsikäes vanade projektide aruannete ja uute projektitaotluste kirjutamine. Juunis koostasime ERL-i juhatuses ökoloogilist maksureformi, säästva tarbimise koalitsiooni ja loodussõbraliku toote jätkukampaaniat hõlmava taotluse PHARE projektikonkursivooru. ERL säästva tarbimise töörühma järgmise aasta tegevusmahtu suurel määral puudutava konkursi tulemused selguvad augustis

ERL säästva tarbimise rühm korraldas kevadel koos Friedrich Eberti Fondiga mahe-tootjate seminari. Aruteleti koostöövõimaluste üle, planeeriti edasisi tegevusplaanid ja püüti leida võimalusi Saksaga kogemuste Eesti oludesse kohandamiseks. Eberti Fondiga plaanime talunikele korraldada kogemuste kogumise reisi Saksamaa taludesse ja ühistutesse, et Eestis mahetoidu levitamiseks kokkupuutuvad inimesed saaksid lisateadmisi, mida oma igapäevatoos kasutada.

Maikuu üllatusettepanek tuli Eesti Skautide Ühingult, kes palusid abi oma sünnipäeva koristustalgute organiseerimisel. Meeldiv algatus

sai Keila valla keskkonnaekspertiisjuhendamisel suunatud pankranniku koristamiseks. Tänu ERL vabatahtlikest meeskonnale ja Ragn-Sellsile sorteeriti prügi võimalikult suures ulatuses taaskasutusse suunamiseks.

Siinkohal ka paar üleskutset kõigile ERL liikmetele:

1. Kortermajade infostendidele või ustele oleks vaja kleepida infosilti, mis juhatavad lähima pakendi ja vanapaberikonteinerini. Lähima konteineri asukoht tuleks välja selgitada ning märkida selle asukoht Rääguga kaasas olevale sildikesele.
2. Teine palve puudutab loodussõbraliku toote kampaania käigus valmistatud suuri kleebiseid, mis kutsuvad üles säästvalt tarbima. Mõned kleebised on juba RIMI keti poodides ülevall, kuid neid on ka kontoris veel alles. ERL liikmed võiks need oma oskusi ja tutvusi kasutades sobilikesse kohtadesse üles panna.

Endiselt on kontoris saadaval ka kaardid, mida müüjatele jaotada. Taskukalendri formaadis sildike kutsus müüjaid üles vältima liigset pakendamist.

Kui tunnete, et oleksite valmis oma abi pakuma, andke meile oma postiaadress, et saaksime teile materjalid saata või leppige kokkusaamine kokku ja astuge ise Tallinna kontorit läbi!

Täna kõiki abilisid, kes on seni säästvat tarbimist propageerivad materjale levitada aidanud! **Säästev tarbimine algab igapäevast mõtlemisest!** ○

Säästvad või saastavad?

VALDUR LAHTVEE
ERL juhatuses liige

Jätub Räägu eelmises numbris alanud mõtisklus Eesti keskkonnaseisundi teemadel

... Kui täna on Keskkonnaministeerium riigieelarvediskussioonis nõutamas 60 miljonit krooni lisaraha just vanareostusega tegelemiseks, siis asjatundjad teavad, et selle rahaga saaks koristada vaid 3 keskmise suurusega reostatud objekti või teha vajalikud uuringud likvideerimiskava koostamiseks ca 30 objektile. Kui suuri ja ohtlike vanareostuskohti on riigi poolt tellitud inventuuri järgi Eestimaal 70 ja kokku on inventeeritud 249 jääkreostusega objekti, mida tuleks jälgida või meetmeid võtta reostuse leviku tõkestamiseks, siis täna teeb riik www.seiremonitor.ee andmetel pidevat seiret vaid ühel objektil. Sama kummastav on riigipoolse rahanappuse juures, et minister Kranichi poolt oma ametiaja alguses Ohtlike ainete piirnorme pinnases ja põhjavees sätestavast ministri määrusest väljavisatud nõuet, et arendajad saavad kinnistul ehitada vaid siis kui pinnasereostus vähemalt nõutavatesse piiridesse viidud, pole minister Reiljan mitte määrusesse tagasi viinud. Selline nõue

tõstaks küll neil arendajail, kelle valdustes vanareostust leidub arendusprojekti hinda olenevalt olukorrast 5-10% võrra ja vähendaks sedavõrra teenivat kasumit, aga annaks vajaliku tõuke vanareostuse kiiremaks likvideerimiseks riigi vahendeid kaasamata.

Endiselt on Eesti suurim veekasutaja ja veeheitmete tekitaja põlevkivil baseeruv energiatootmine.

Jõgede veekvaliteet paraneb ja just põllumajanduspiirkondades väetiste ja põllukemikaalide optimaalsema kasutamise ja nitraaditundlikel aladel kehtestatud nõuete rakendumise tõttu, samas on aegade jooksul Läänemere niivõrd palju toitaineid kuhjunud, et fosforiilja tõttu jätkuvalt esineb vetikate s.h. mürgiste sinivetikate vohamist ning kuumade ilmadega arvestav prognoos käesolevaks aastaks Läänemerele taaskord rekordilist vetikate öitsemist ette näeb, kõigi oma negatiivsete tagajärgedega vee-elustikule ja vahest ka turismimajandusele.

Läänemere keskkonnaseisundi üheks määravaks teguriks on lähiajal olnud ja jääb naftareostus ja hüppeliselt kasvanud tõenäosus suure merereostuse tekkimiseks tankeriarv läbi. Kui reostus merel on stabiliseerunud 300 ametlikult registreeritud juhuni aastas ja avariide riskerel püütakse leevendada ühepõhjaliste tankerite keelustamise, laevaliikluse korraldamise ja ohtuse tõstmisega, siis rohkem tuleks kolli otsida hoopis maalt nii pärineb ca 70% Läänemere naftakoormusest hopis maal asuvatest allikatest ja seda näitab ka Eestit läbiva naftatransiidi nullist 28 miljoni tonnini aastas kasvanud

Milline on Eesti keskkonnaseisund?

nafta ja naftatoodete käitlemisega kaasnevate jäätmete hulga kasv (2001.aastal 33 318 t; 2002.aastal 66521 t - kasv aastaga ligi 100 %!) ja raudteel toimivate avariide arvukasv.

Jäätmete Eestis on möödunud aastakümnel kahanenud veerandi võrra ja ohtlike jäätmete teke kolmandiku. Samas kaasneb meie tööstustoodanguga ja eriti spetsiifilise energiatootmisega kolossaalne kogus jäätmeid - 14,4 miljonit tonni aastas ja koos tootmise kasvuga on ka jäätmete "tootmine" kasvamas (kasv 2002.a. võrreldes 2001. aastaga oli 12%) ning Eesti jääb elaniku kohta jäätmetekkes kindlat Euroopa esinumbriks kuniks jäätmete taaskasutus tänaselt 18-lt protsendil suuremaks ei kasva või ei kasvatata. Lisaks jääb heaolu ja tarbimise kasv ka olmejäätmete hulga suurenemisele ja oleme kordamas heaolu riikide aastakümnetetagust spirali, kus kasvava jäätme hulga toimetulemiseks masinavõim ja maksumaksjad ei rahasta nõudvat infrastruktuuri rajati, selmet tarbimise kasvule maksuhoobasid kasutades piiri panna ja tarbijaid mõistlikkusele suunata ning jäätmete tekitamise, veo, käitlemise ja ladestamise arvel riigi sisetulust ja kogutud dangu arv näitaja ülespumpamist peatada.

Eluslooduse kvaliteedi hindamine on raskem kui jäätme- või heitmetonne registreerida ja ohtlike ainete kontsentratsioon pinnases, vees või õhus mõõta. Ühtne trend eluslooduse kvaliteedi muutuste osas puudub, sest teatud liigid, nende elupaigad ja maastikud vajavad just mõõdukat inimkoormust ja mõned jäävad püsima vaid loodust inimtegevusest puutumata.

tuna hoides. Siiski on märgata kohatist majandussurvele ohustatud liikidele ja just metsaelupaikades toimetavatele liikidele. Maastike osas hindab seiremonitor liivarandade seisundit ülekoormuse tõttu halvenevaks, samuti registreeritakse põllumajandusmaastike jätkuvat söötijäämist ja võsastumist. Rabade taimekoosluste seisundit hinnatakse stabiilselt heaks, samas on märgatud, et rannaniitude taimekooslused vaesustuvad vähene kasutus: niitmise ja karjatamise puudumine vähendab valgustingimusi ja selle tagajärjel valgusnõudlikud liigid kaovad.

Vee-elustiku seisund on suuresti kõikuv tänu toiduahela lühidusele ja elustikku mõjustavate muude tegurite paljususele. Samas on kõigile teada, et meie kalavarud kahanevad ja seda just toiduahela tipu inimese - tegevuse tagajärjel. Tööstusliku kalastajate poolne ülepüük on näiteks kahanenud oluliselt Läänemere räime varusid, mille seisundit viimasel viiel aastal jätkuvalt heaks pole hinnatud ja näiteks, seekord küll rohkem looduskonna tingimuste tõttu, pole ka niipea lootust, et Tallinna lahest jälle turska saaks püüda.

Loomastiku seisundit kajastavad enamasti jahilukute ja ohustatud liikide arvukuse näitajad, mis samuti tänu inimfaktori ja looduslike tingimuste koostööl selgeid trende ei ilmuta. Samas on olemas üksikuid näitajad, mis alarmkella löövad ka Eesti loomastiku seisundi kohta: hundi arvukus on viimase 30 aasta mada-laim, viiherhülge arvukus on aastakümnega vähenenud 2,4 kord ja näiteks lendorava populatsiooni seisund on 132-st Eestis registreeritud elupaigast vaid paaris elupaigas rahuldav ning mitmed selle ha-

ruldase liigi püsilupaigad on viimastel aastatel hävitatud. Hävitajaks ei keegi muu kui maaomanikest või nende poolt palgatud metsaraijad ehk laiemalt majanduslikku kasu loodusväärtusest ettepoole seadjad ja riigi poolt loodusväärtuste kaitseks seatud reeglilikult eirajad. Või ehk seesama riik, kes piisaval määral majanduse ohjamist ja majanduse ümberkorraldamist jätkusuutlikumaks, keskkonnaruumi piire arvestavamaks ja seda läbi ka konkurentsivõimelisemaks pole suutnud, tahtnud või osanud teha.

Kokkuvõtteks

Eesti keskkonnaseisundi iseloomustamisel võiks esile tuua tuua seda, et plaanimajanduse aegse suurtööstuse ja suurmajandite keskkonnakasutusest ja heitmetest tekkinud laiaulatuslik surve keskkonnale on asendunud turumajanduse ja "kasukohe-kätte" mentaliteedist tingitud kohatise keskkonnaruumi (loe: loodusvarade) ülekasutusega. Põlevkiviil baseeruv energiatootmine negatiivne keskkonnamõju on jätkuvalt liiga suur ja energiatootmise ümberkorraldamine peaks olema ka tegelikult riigi esimeseks prioriteediks. Keskkonnakasutus pole piisavalt lahutatud majanduskasvust ja seetõttu on koos majandusliku heaolu kasvuga oodata keskkonnakvaliteedi kahanemist. Riigi roll keskkonnaruumi ülekasutuse piiramisel ja jätkusuutliku ühiskonna eelduste kehtestamisel pole piisav, mistõttu Eesti edu võti Euroopa loodusväärtused (liigirikkus, haruldased elupaigad ning inimtegevusest puutumata ja pändkultuurmaastikud) võivad kaduda. Ehk ühe lausena: Eesti vajab "rohkem riiki" elukeskkonna kvaliteedi hoidmisel ja parandamisel. ○